

माह्या जगन्याची ताकत

माधुरी चौधरी

माह्या जगन्याची ताकत
माधुरी चौधरी
गोदा प्रकाशन

माह्या जगन्याची ताकत

माधुरी चौधरी

+919421860873

गोदा प्रकाशन, औरंगाबाद

माह्या जगन्याची ताकत

Mahya Jagnyachi Takat

(कवितासंग्रह)

माधुरी चौधरी +919421860873

© डॉ. महेंद्र चौधरी

प्रकाशक :

गोदा प्रकाशन, 'अक्षर', ४९, जयनगर,

नवा उस्मानपुरा, औरंगाबाद - ४३१ ००५.

भ्रमणध्वनी - ९४२२२०६८२०

Email : gore.dada@gmail.com

godaparakashan@gmail.com

मुद्रक :

सुरज सुगन इंटरप्रायजेस,

एमआयडीसी, चिकलठाणा, औरंगाबाद.

भ्रमणध्वनी - ९८२२२२७७७०

Email : surajsugan@gmail.com

अक्षरजुळवणी :

पूजा झा. अधाने

गौरव कॉम्प्युटर्स, औरंगाबाद

भ्रमणध्वनी - ९२८४९८६६३३

मुखपृष्ठ : सरदार जाधव

प्रथमावृत्ती : जुलै २०१९

मूल्य : ₹ १००/-

गोदा प्रकाशन - १०२

ISBN : 978-93-81289-57-0

भास्कर सखाराम वाघुळदे
सौ. गीताबाई भास्कर वाघुळदे

जन्मभर संघर्षाचे व कष्टाचे काटे वेचून
आम्हां भावंडांच्या आयुष्यात फुले पेरणाऱ्या
माझ्या आई-वडिलांना ...

मनोगत

प्रिय वाचकहो,

आज हे छोटुस पुस्तक तुमच्या हातायमधी देतांना गह्यराज आनंद होतोय न बहिन भावायहो. मानुस जगात कुढीबी गेला अन् कितलाबी मोठा झाला तरीबी तो त्याच्या गावाशी, भाषेशी, संस्कृतीशी जोडेलच राहातो. अन् आपली मानसबी आपल तोंडभरीसन कवतुक करत असता. मी खानदेशची माहेरवासीन अन् सासरवासीनबी. जव्हा जव्हा मी काही कामासाठी गावाले जायाची तव्हा तव्हा मले लोक इच्यान्याचे ताई आपल्या भाषेमंधी काही लिव्हलय का? तश्या मीन बऱ्याचदा लेवागनबोलीतल्या कविता सादर केल्या पन पुस्तकरूपान पहिल्यांदाच येतेय. खानदेशच्या संस्कृतीचं वर्नन कऱ्याचा परयत्न केलाय.

आजलोक तुम्ही लोकायन मले गह्यरी साथ देली. माह्या लिखानाचबी गह्यर कवतुक केलं. आताबी तुमी माह्या पाठीशी राहाल इच्यात मले जराशीबी शंका नी. मी केलेल लिखान असो, सामाजिक काम असो, की माह्य समाजाकळून होयेल कवतुक असो तुम्हीन सरव्यायन माही साथ देलीय. यापुढल्या कामातबी तुम्ही लोक माह्या सोबत रहायजा. येवढी अपेक्षा मी करते.

ही भाषा ऐक्याले गह्यरीज गोळ लागते कानाले. थोडुसी वऱ्हाडी भाषेसारखी हाये ही भाषा.

अन ही भाषाबी मैलामैलागनिक बदलत जाते. जस की मराठी भाषेमधी आपुन कोठे म्हनतु त या भाषेमधी कुढी नाहीत कुडी म्हनता. ड च्या जागी ळ, य, ढ बी वापरता. गोड-गोळ, गोल गोल - गोय गोय असे वापरता. एक येगळीज लकबाय बोलतांना. एका शब्दासाठी दोनदोन शब्दबी वापरता. जस जळगावले कोनी जयगाव म्हनत त कोनी जडगाव म्हनत. रावेर, यावल, भुसावल, जयगाव, जसीजशी जागा बदलते तशेतशे

जरुजरुशे शब्दायमधी बदलबी होत जाता.

या भाषेले बहीनाबाईच्या कवितायमुळे जगात ओयख निरमान झाली. आज इच्या संवरधानाकरता लोक परयत्न करताय. या भाषेतून लिहिताय त गह्यरीज मस्तन गोठ आहेन. त्याह्याले यश येवो न ही भाषा फलतफुलत जावो हीच देवाजोय पारथना करते. मीनबी एक छोटुसा परयत्न केलाय. काही चुकलमाकल अशीन त मोठ्या मनान माफ करजा. देव मले माह्या भाषेची सेवा कऱ्याची अशीच बुद्धी देत राहो.

या प्रवासात ज्याह्यन ज्याह्यन मले मदत केली त्याह्यची मी आभारी आहे. काही वाइट अनुभवबी आले त्याह्यची बी आभारी आहे कारन मानुस अनुभवातूनच शिकत जातो. माह्या कविता तुम्हाले कशा वाटल्या ते नक्की कळोयजा

सदा तुमच्या ऋनात

- सौ. माधुरी महेंद्र चौधरी

‘माधुरी चौधरी’ व्यक्तिविशेष

‘मधू’ज मेलडी’ सदराखाली कविता करता करता अल्पावधीतच प्रथितयश कवयित्री म्हणून नावलौकिक संपादन केलेल्या माधुरी चौधरी यांनी विविध विषयांवर एकापेक्षा एक सुंदर कविता करून कविता क्षेत्रात आपला वेगळा ठसा उमटवला आहे. २०१७ साली डोंबिवली येथे पार पडलेल्या ‘काव्य प्रतिभांजली’ या कार्यक्रमात माधुरीताईंनी आपल्या दोन कवितांचे वाचन करीत श्रोत्यांची मने प्रथमदर्शनी जिंकून घेत आपल्या काव्यप्रतिभेची चुणूक दाखविली. त्यांची कविता ‘पदर’ जेव्हा त्यांनी दमदार आवाजात वाचली तेव्हा प्रेक्षगृहात टाळ्यांचा प्रचंड कडकडाट झाला व श्रोत्यांच्या मनावर जसे काही ताईंनी गारुड केले अशा रीतीने तल्लीन होऊन कविता ऐकत होते. पुरुषी अत्याचाराखाली दबलेल्या स्त्रियांच्या भावना ‘पदर’ या कवितेतून व्यक्त झाल्या आणि श्रोते सारेकाही विसरून जात स्तब्ध होत कविता ऐकत होते. मधू’ज मेलडी या काव्यसंग्रहाचे पुस्तकरूपाने प्राकाशन होऊन वाचकांकडून जबरदस्त प्रतिसाद मिळाला.

काव्यसाहित्य क्षेत्रात प्रथम पदार्पण करीत माधुरीताईंनी कधीच मागे वळून पाहिले नाही व यशाचे एकेक सोपान चढून जात यशस्वी कवयित्री समुपदेशक, सोशल वर्कर, संयोजक, निवेदिका इत्यादी क्षेत्रांत आपल्या कर्तृत्वाचा ठसा उमटवला व माधुरीताईंचे नाव सर्वतोमुखी झाले आहे. त्यांनी महाराष्ट्राच्या बऱ्याच भागात फिरून विविध सामाजिक कार्याद्वारे आपल्या प्रतिभेचे दर्शन घडवले आहे. वृत्तपत्रांनी माधुरीताईंच्या साहित्य क्षेत्रात उत्तुंग कामगिरीची दखल घेऊन त्यांचा गुणगौरव केला आहे. तसेच अनेक मान्यवर संस्थांनी ताईंचा गौरव करून अनेक पुरस्कार प्रदान केलेले आहेत. माधुरीताईंनी फिजिक्स विषयामध्ये मास्टर्स पदवी मिळवली आहे. विद्यार्थ्यांच्या गटात माधुरीताईंची जबरदस्त क्रेझ असून त्या खूप लोकप्रिय झाल्या आहेत.

अनेक वृत्तपत्रांमधून त्यांचे समाजप्रबोधनपर लेख प्रकाशित होत असतात.

त्याचबरोबर जवळजवळ दीडशे कविता छापून आलेल्या आहेत. साहित्य क्षेत्रातील त्यांची कामगिरी उत्तुंग आहे व राहणार हे निर्विवाद सत्य आहे. लहान लहान गावांत जाऊन आपल्या भाषणात त्यांनी शालेय विद्यार्थ्यांना पर्सनालिटी डेव्हलपमेंट याबद्दल समुपदेशन व अधिकाधिक मार्क्स मिळविण्याच्या दृष्टीने अभ्यासातील सहज साध्या क्लृप्त्या समजावून सांगितल्या आहेत. हा ताईंचा मोठेपणाच नव्हे काय?

माधुरीताई ह्या मराठी प्रमाणभाषेत व लेवा गणबोलीत कविता करीत असतात. त्यामुळे समाजबांधवांना त्या अतिशय जवळच्या वाटतात. शिवाय कुठेही कार्यक्रम आयोजित करायचा असल्यास माधुरीताई हिरीरीने पुढे येतात व प्रसंगी पदरमोड करून कार्यक्रमाचे आयोजन करतात. काही वेळा कटू प्रसंगही येतात; पण हिरमोड न होता त्याकडे दुर्लक्ष करून पूर्वीच्याच उत्साहाने पुढाकार घेऊन साहित्य संमेलन असो वा काव्यवाचन यासारख्या कार्यक्रमात सहभागी होऊन कार्यक्रम यशस्वी करून दाखवितात. अत्यंत निःस्वार्थी व सेवाभावी वृत्तीने साहित्यविषयक कार्यक्रमात भाग घेत आपले योगदान देत असतात.

माधुरीताई ह्या गुणग्राही असून उत्तम समीक्षकही आहेत. त्यांची साहित्यिक जाण अतिशय उत्तम आहे, तसेच त्यांचे वाचनसुद्धा अफाट असल्याचे त्यांनी केलेल्या कादंबरीच्या समीक्षेवरून कळून येते.

अनेक काव्यसंमेलनांमध्ये सहभाग घेऊन सादरीकरणापासून तर अध्यक्ष, आयोजक, प्रमुख पाहुणे, निवेदिका अशा अनेक भूमिका माधुरीताईंनी केलेल्या आहेत. एक डिसेंबरला जळगाव येथे ओबीसी साहित्य संमेलनाची आयोजिका व सूत्रसंचालन म्हणून केलेले काम लक्षात राहण्यासारखे होते.

ताईंना अनेक सन्मानपण मिळाले आहेत. मातोश्री फाउंडेशनतर्फे कर्तबगार महिला २०१७ साठीचा सन्मान, विश्वशांती संस्थेचा शिक्षण क्षेत्रातील विशेष सन्मान, सेवक सेवाभावी संस्थेचा हिरकणी पुरस्कार २०१८, गुरुनाथ फाउंडेशन जळगावकडून बहिणाबाई पुरस्कार, काव्यमित्र पुणेतर्फे महाराष्ट्र समाजभूषण पुरस्कार, प्रेरणा फाउंडेशनतर्फे राष्ट्रीय समाजभूषण पुरस्कार, हिरकणी फाउंडेशनतर्फे साहित्यरत्न पुरस्कार, तर ‘मधु’ज मेलॉडी’ ला हिरकणी फाउंडेशनतर्फे शांता शेळके पुरस्कार प्राप्त झाले आहे.

पोलिस बॉइज असोसिएशन या संस्थेशी अनेक दिवसांपासून निगडीत आहेत. सध्या या संस्थेची प्रवक्ता म्हणून काम बघत असतात. या संस्थेतर्फे राज्यभर रक्तदान शिबीर, वृक्ष लागवड, पोलिसांसाठी अधिकारांसाठी लढणे, गणपती, दिवाळी अशा वेळी त्यांना डबे पोहोचवणे अशी अनेक कामे करतात.

लेवा पाटीदार फाउंडेशन महाराष्ट्र राज्य या संस्थेच्या लेवा पाटीार नारी शक्ती संघाची राष्ट्रीय कार्याध्यक्ष त्या आहेत. या संस्थेतर्फे महिलांचे एकत्रीकरण करणे, त्यांचे सबलीकरण करणे, घटस्फोटितांचे समुपदेशन, त्यांच्यासाठी रोजगार उपलब्ध करून देणे असे अनेक कार्यक्रम केले जातात. स्वातीताई मोराळे ओबीसी संघटनेची साहित्य प्रमुख म्हणून कार्यरत आहेत.

- सुनील जावळे, डॉबिवली

◆◆◆

अनुक्रमणिका

लेवा गनबोली	११		
बहिनाई	१२		
माहेर	१४		
चटनी-भाकरी	१५		
माह्या बाप	१६		
लाटन	१७		
मोबाईल	१८		
संस्कारायची शिदोरी	१९		
पारटी	२०		
गुढी	२१		
बाप	२२		
बाईपन	२४		
अखजी	२६		
सोतंत्र देस	२७		
दही जीवनाच	२८		
जगन माह्या गावातलं	२९		
बायको पुरान	३०		
कायी माय	३२		
शेतकरी भाऊ	३३		
चल रं सरजा	३४		
चेहऱ्यावरचं हासू	३५		
माह्या हृदयीचे भाव	३६		
खानदेशी शेवभाजी	३७		
माही जात	३८		
कुकू	३९		
मी आहे न	४०		
सुखीयाय मी	४२		
माही कविता	४४		
		कविता	४६
		भाकरीचा चांद	४७
		मंग मर	४८
		सरकारी योजना	५०
		जीवनाच्या संध्याकायी	५१
		इज्जत	५२
		सपन	५३
		बैलाचा हेला	५४
		पावसा	५६
		वाट	५७
		तुही आठवन	५८
		अंधश्रद्धा	५९
		बस झालं आता	६०
		मनाच्या पेटाऱ्यात	६२
		अय अंइक न व	६३
		देशीइदेशी	६४

लेवा गनबोली

जात्यावर ओयी जवा गाये माही बहिनाई
व्हटातून लेवा बोली तिच्या वघयत जायी

माह्या लेवागनबोलीचा असे येगळाच साज
एक गोळ हेल बाई इचा तिले नखरेल बाज

इचा गावरान ठसका पन हत्तीचं व बळ
अन् यैकता कानाले लागे मधाउनबी गोळ

खानदेशची कायी माती जपते नातीगोती
केयीच्या खोळावानी शबद फयती फुलती

इच्या शबदा शबदा मंथी सातपुळ्याची वानी
गनबोलीतील गानी जसं तापीचं खयखय पानी

खानदेशच्या मातीत ही व रुजली सजली
खानदेशच्या लोकायन इले हृदयात जपली

मया मयाच्या मातीत मनामनात जपली
खानदेशच्या गुयात... अशी जाऊन लपली

जीवनाचं ज्ञान बहिनाबाईनं हासत हासत सांगलं
जसं सरोसतीनं तिच्या मुखात बसून गायलं

◆◆◆

बहिनाई

माही बहिनाई बहिनाई
शबदायची जिले हाव
परतेकाच्या व्हटावर
माझ्या बहिनाईचे नाव

नाही शिकली सवरली
पन साहित्यात नाव
उखा भीमाईची लेक
जयगावचे आसोदा गाव

कितल्या ओव्या अन् गानी
तिनं मातीच्या रचल्या
पोर सोपानदेवानं त्या
लई परेमान लिहल्या

म्हने 'खोप्यामंदी खोपा'
करता 'संसार संसार'
तिचं 'मन वढाय वढाय'
कितल्या गेल्या वाऱ्यावर

चार येद माही माय
ओयीतून बोलली
देवदेवतायचे सार
गनबोलीतून उकलली

अध्यातमाची जोळ
यवहारी घातली
मनमनाची परतिबिंबे
कवितेतून दाखोयली

अत्र्यांयन वयखला हिरा
बहिनाई घोरोघरी पोहोचली
इद्यापिठा दिले नाव
माय सन्माना पावली

◆◆◆

माहेर

माह्य माहेर माहेर
असं जसं पंढरपूर
माही माय रखमाई
बाप उभा इटेवर

तढी हरीनाम जप
अढी राबे माह्या बाप
माय करी हापाहाप
तिले लागेस्तोवर धाप

बाप घाले शेता पानी
मायची जात्यावर गानी
पाटाच झुयझुय पानी
तशी माह्या मायची वानी

भाऊ माहे गुनी दोन
जशे राम नि लखन
परेमा नाही मले वान
अशी लाडाची मी बहीन

माह्या माहेराची सय
कोनालेच नाही येत
मन माह्य जवातवा
माहेराले धाव घेत

◆◆◆

चटनी-भाकरी

कालदि पोन्हायचा बाप थकिसन आला
खायाले दे लवकर मले म्हनू लागला

गह्यरी भूक लागली काहीबी खायाले दे
काय देऊ माय मले जरासं सुचू त दे

मंग मले बह्यना गह्यरज मस्तन सुचलं
चटनी भाकर करू असं मनातून पटलं

चार भोंग्या चार बारीक मिरच्या भुजी घेतल्या
शेंगदाने भुजीसन लसनाच्या पाकोया सोली घेतल्या

मस्तन ताजी कोथमीर टाकीसन पाटावर बसली
दगडाच्या पाट्यावर चटनी खसाखस वाटली

मेथीचं पीठ भिजोइसन भाकरी गोलगोल थापल्या
खरपूस भुजीसन याह्यच्या ताटामधी वाढल्या

कांदा, उदडाचा पापड, लोनचं तोंडी लायाले देलं
दोन भाकरीत याह्ययं त पोटच भरी गेलं

म्हने आजचा बेत त गह्यराज मस्तन व्हता
पन कढिबी असती त गह्यरा आनंद व्हता.

◆◆◆

माह्या बाप

गावकुसाच्या बाहीर वडाच्या झाडाखाले
माह्या बाप माही वाट पाह्यत राह्यते
एस टी चा आवाज आयक्याले आला की
त्याचा चेहरा गुलाबावानी खुलतो
अन् कपायावर हात ठीसन पाह्यतो

चार दिसात परत इन असं सासूले सांगिसन
मी माहेराची वाट धरते
अन् चार दिसासाठी माहेरवासिन
बापाच्या वाट्याले येते, राहेल दिस भरते

वरीसभराचे लाड माहे बाप चार दिसात पुरोयतो
फाटका खिसा लपोइसन माह्यासाठी साळीचोयी घेतो
दोन पोरायची माय मी बी लहानी होइ जाते
अन मायच्या मांडीवर डोकं ठीसन तिच्या हातून घास खाते

थरथरत्या हातानं माय मले थोपटत राहाते
तिच्या परेमानं माह्यात जगन्याची ताकद येते
बाबा त्याह्यच्या बाहुलिले डोयेभरीसन पाह्यतो
कोनाले दिसू नी म्हनून उपरन्याले आसू पुसतो

चार दिस झाले की बाप माही भरतो पिवशी
दुसऱ्याचं धन बये तू मले समजोयतो जायाच्या दिवशी
पेलातनी तरीबी पिवशी घिसन एस टी स्टँड वर येतो
परतीची एस टी डोयाले दिसतनी तढलोक मले डोयात भरी घेतो
अन् कपायावर हात ठीसन पाह्यतो

◆◆◆

लाटन

लाटन हातात घेतलं की मले माही माय आठोयते
तिच्या हातची गोल गोल पोयी माह्या डोयासमोर येते

मी जेयाले बसली की माय चुल्यावर ताया ठेयाची
गरम गरम नरम चुटुक पोयी मले खायाले देयाची

पीठ तेल मीठाबरोबर माय तिच्यात तिची माया भरे
याच लाटन्यानं माय माही चंद्रासारक्या पोया करे

नसली भाजी काही बी कऱ्याले तरी चालून जाये
मिरचीचा ठेचा नाहीत पापडाच्या खुळ्यात पोट भरे

माह्य पोट भरलं की माह्या मायचं पोट भर्याचं
उरलं सुरलं मग माह्या मायच्या पोटात जायाचं

घरादाराचं सुख माह्या मायचं सुख व्होतं
जढलोक हे लाटन माह्या मायच्या हातात व्होतं

◆◆◆

मोबाईल

तुह्या माह्या संसाराले आनि काय हवं
तुह्या माह्या हातामंदी मोबाईल ते नवं
नया नया मोबाईल न काय करनार
दिस रात तुह्यासंग ग्वाड बोलनार

दिस येतील दिस जातील
झोप उडलं परेम जडलं

नया नया मोबाईलवर काय करनार
रोज रोज म्या सेल्फी काढून तुले पाठोयनार
मीबी येता जाता तुही सेल्फी पाहनार
तुह्या मनाजोगी त्यावर कमेंट करनार

दिस येतील दिस जातील
झोप उडलं परेम जडलं

ग्वाड ग्वाड मेसेजन तुला उठोयनार
मेसेजवरूनच राती सपन पाठोयनार
चॅटिंग करतच आपन सपन सजोयनार
नेट पॅक मारून मंग नइन संसार थाटनारं

दिस येतील दिस जातील
झोप उडलं परेम जडलं

◆◆◆

संस्कारायची शिंदोरी

नको दुखोयजो कोनाले
माही माय मले शिकोयते
दुखेल हृदयाच्या वल्ल्या कडा
फाटक्या पदराले पुसते

गल्लीतल्या वान्याकळे
माह्यासाठी पदर पसरोयते
फडकं बांधून पोटाले
माय अर्ध्यापोटी जपते

संस्कारायची शिंदोरी माय
माह्या पदरात टाकते
गह्यरी गुनी बाय माही
म्हणत लिंबलोन उतरोयते

खाली हात घरी येता
बाप उदास बसतो
माय हाशी देता गोड
मायेचा परकाश पसरतो

अशी गुनी माय माही
नवरतनायची व खान
गरिबीतल्या शिरीमंतीचा
मले गह्यराज अभिमान

◆◆◆

पारटी

चालव बहिन पारटी करू
भरीत पुरी कयन्याची भाकर
नरम नरम वांगे येने झाले सुरू
चालव बहिन पारटी करू...

मस्तन शेतातले वांगे काढू
काट्याकुट्या जमा करीसन भुजू
बांधावरल्या मिरच्या खुडू
तढिचं इस्त्यावर त्याबी भुजू
चालव बहिन पारटी करू...

जरूस तेल जरा जास्तन घेजो
भरतात टाक्याले शेंगदानेबी आनजो
खोबऱ्याचे तुकडे बी करी ठेवजो
कांद्याची पात त शेतातूनच काढू
चालव बहिन पारटी करू...

किच्या पानावर भरीत पुरी
त्याच्याबरोबर मस्तन कढि
कांदा अन् मुयाची चवच भारी
पाह्यजेत काहीतरी गोडबी आनू
चालव बहिन पारटी करू...

आपन सरव्या देरान्या जेठान्या मीसन जावू
मानसायले येतांना डबे भरीसन घी येऊ
पाह्यजेत पोऱ्यायलेबी तढी घी जावू
म्हताऱ्याकोताऱ्यायले इचारी घेऊ
चालव बहिन पारटी करू...

◆◆◆

गुढी

माह्या मायची नयी साळी
नेसली व माय माही गुढी
फाटक्या पदरानं माय ती
घरादाराची द्रिष्ट काढी

माये तुह्या हिरव्या पदराचं
माह्या शिवारात दे व दान
दोन घास सुखाचे जरा
माह्या मायच्या मुखी आन

तुह्यं साजिरं हे रूप
फुल गाठी न सजलं
नय वरीस सुखाचं
सपान मायन पाह्यलं

तुले नटोइसन भारी
उभारली व दारात
वरीसभर सुख आनंद
इवू दे माह्या घरात

◆◆◆

बाप

पन्नास रूप्याचं बनियान
माह्या बाप आंगात घालतो
अन् त्याले पडेल भोक्शायतून
तो माह्य भविष्य पाहातो

शायेत जायासाठी मीन
तो पाटीपेनसिल आनतो
फीचे पैसे भन्याले बाप
वरीसभर मीठभाकर खातो

लेकीचं न्हान आलं तव्हा
माह्य घर गह्यच्या खुशीत नाचलं
पोरीच्या लगनाच्या कायजीनं
त्याच्या रंघताचं पानी झालं

ताप येवो की भोवयी
दवाखान्याची पायरी चोढत नाही
डोयाच्या काचोया झाल्या तरी
बाप माह्या डोये काढत नाही

म्हनलं काही त्याले त
माह्या आंगावर फेफारतो
तुह्या तुह्या कालेजात मर
म्हनत मलेच खेकसतो

तुह्याच पोऱ्या बापा मीबी
मलेबी सरव समजते
तुह्या पोटातल्या भूकेच्या आगीत
माह्यबी काइज बयते

शिकुनसवरून मीबी आता
गह्यरा मोठ्ठा साहेब होइन
म्हतारपनी तरी तुले मी
आरामखुरचीत बसोइन

◆◆◆

बाईपन

बाईपन देलंय न देवा तुनं
त जीवन जगऱ्याची ताकत दे मले...

चुल्हा गेला न शेगडी आली
पन सयपाकघर काही सुटलं नाही
नाही दयत मी आता जात्यावर दयन
अन् नाही करत मी सारोयन पोथारन
पन गान गातगात बहिनाबाई सारखं
जीवन जगऱ्याची ताकत दे मले...

अजुनबी माह्या घरात मले
सरवायसोबत जेवता येतनी
खरगटे भांडी धोन माह्य काही सुटत नी
तरीबी वहारी म्हनून मिरोयतांना
मानानं जीवन जगऱ्याची ताकत दे मले...

नवरा पोर एक होइसन
हिनोयता मले अळानी
पन इसरता ते माह्य अळानीपनच
त्याह्यच्या परगतीचा पाया बनलंय
हे देवा हा एक खामबी तंबू संभायतांना
जीवन जगऱ्याची ताकत दे मले...

नाही झेलत मी आता
साइत्रिबाईसारखे शेनगोये
पन रस्त्यातून जाताना बसतात
मलेबी शबदायचे टोले अन्
उभ्या कपड्यायनीशीच लुटतात मले
भर रस्त्यावर वह्यशी नजरायन
त्या नजरायले नजर देतदेत
जीवन जगन्याची ताकत दे मले...

बांगळ्या भरेल हातायले लक्ष्मीचा हात मानता
मरदानगीले हिनोयाले बांगळ्या भर म्हनता?
रक्तामासाचं पानी करून पोसते ती तुम्हाले
माय बहिनीचा हात धऱ्याले तुमही कसे धजता?
साल्या या जनावरायच्या जगात इज्जत सांभायत,
सांभायत
जीवन जगन्याची ताकत दे मले...
जीवन जगन्याची ताकत दे मले...

◆◆◆

अखजी

आले भरीसन डोये
जवा आली ही आखाइ
मी पाह्यते लई वाट
दादा पाठव रे मुन्हाई

गह्यरी दमली सासरी
वाटे तुह्या घरी यावं
बांधून झाडाले झोक्याले
मनसोक्त मी खेयावं

किरपा सासरी लक्ष्मीची
पन आस माहेरची
पंच पक्वान्न घरात
भूक माहेरच्या करंजीची

राम लक्ष्मन भाऊ माहे
नांदती सुखात माहेरी
वाट पाह्यते माधुरी
धाडा मुन्हाई माह्या सासरी

◆◆◆

सोतंत्र देस

आपला देस म्हणे आता सोतंत्र झालाय
आपल्या मनासारखं जग्याचा अधिकार आलाय

मलेबी समजू दे भाऊ मले कायकाय भेटलंय
का करतव्याचच दान माह्या पदरात बांधलंय

फिरू शकीन का मी आता एकटी राती बेराती
जगू शकीन का मीबी जराशी माह्या मनाजोगती

शिकिसवरीसन मिनबी गह्यन्या डिगन्या घेतल्या
लगन झाल्यावर त्या गुंढाईसन ठेवल्या

अजुनबी वारस म्हनून मले मान का नसतो
सातबाऱ्यावर पोराह्यचाच काभर अधिकार असतो

पोरगा असो लेचापेचा अन् पोरगी झाशीची रानी
तरीबी पोरगाच काभर पाजतो बापाले पानी

इज्जत फकस्त बाईचीच का लुटली म्हनता
जो पाप करतो त्याले तुम्ही खुलेआम सोडता

सातोंत्र्यानंतरबी सत्तर वरसान मले हे परस्न पळता
म देस सोतंत्र झाला भाऊ तुम्ही असं कसं म्हनता

◆◆◆

दही जीवनाच

माह्या जीवनाच मी व आता दही जमोयते
भावनायच तिच्यात मी इरजन घातले

तिच्यात सुखाचा गोळवा अन् दुख आंबूस
दही जमेल जीवनाचं मस्तन असं खरपूस

इसवासाच्या रइन जीवनाले मी घुसोइन
परेमाच्या लोन्याचा मंग गोया मी खाइन

जवा भुजीन जीवन संकटायचा येता ताप
येता उकोया लोन्याले भेटिन रवाय रवाय तूप

वाट चालता चालता दह्याचं ताक व्हावं
गोड आंबूस घोटात जीवन कोइसन प्यावं

नको खेय भावनायचा ते दही मंग फुटिन
लाग लागता आयसाचा दही कडू होइन

◆◆◆

जगन माह्या गावातलं

नदीचं झुयझुय पानी
पक्ष्यायची सुंदर गानी
पोरं फिरती अनवानी
माह्या गावची कहानी

बाप शेतात राबतो
माय सोबत राबते
लेक झोयीत झुलतो
येताजाता झोका देते

येता सनवार घरा
होयी दिवायी दसरा
पंचपकवान व घरा
व्हतो आनंद गह्वरा

देली हाक कुनी तर
येता पयत लवकर
जीव लावती जीवाले
गह्वरी मनाची दिलदार

दिस राब राब राबती
शेतीभाती पिकोयती
पोर नांदन्या सुखात
शहरी त्याह्वले पाठोयती

झालीव घरदार सुनी
गावी लोक फकस्त जुनी
डोये वाटेवर पोराच्या
परान डोयात आनुनी

जोळे पै पै तो खास
लागे पोराबाळायची आस
फिरल्या नशिबाचे फेरे
घेतो झाडायवर फास

◆◆◆

बायको पुरान

जरा म्हनलं बायकोले
कशी फुगलीव म्हैस
म्हनते परत मलेच
ढेरी सांभाईसन बैस

काय सांगू दोस्तांयहो
माही चित्तर ही कथा
पाय दाबीसन बायकोचे
व्हता मले कितल्या व्यथा

भाजी करते बाप्पा
नुसतंच ढयढय पानी
बोललं काहीबी तिलेत
माहेराले मधी आनी

खाईखाईसन गधळी
बसली कशी फुगीसन
नाही नेलं हाटेलाले
मंग बसते फुरगटिसन

चायनीचं बनियान
माह्या अंगात घालतो
रागाले इच्या घाबरीसन
नयी साळी आनी देतो

काय सांगावं बाप्पा
इच्या एक एक मागन्या
लिपस्टिक पावडर बांगळ्या
कजरा गजरा अन् टाचन्या

काय सांगू भाऊ तुले
तुले माहे काय हाल
बैल जुपला घान्याले की
मुर्गा मी हलाल, मुर्गा मी हलाल

◆◆◆

कायी माय

ही कायी माय माही
माह्या जनमाची दायी
माह्या जीव तुह्या पायी
मी ओवायतो आई

येते पावसाची धार
मीव फिरोये नांगर
भेगा पळती सरसर
लेकरायसाठी मरमर

जीव असो सान थोर
होयी त्यायले आधार
तीचं मन लई थोर
सजोये कितले संसार

मी शेतामंथी राबतो
ईच्या जीवावर जगतो
माय माय मिरोयतो
ईच्याच जीवावर खातो

ही कायी माय माही
मले इठोबा रखुमाई
माह्या देव इच्या पायी
माह्या जीव इच्या ठायी

◆◆◆

शेतकरी भाऊ

जव्हा जव्हा मी व माह्या गावाकये येते
हिरवं रान पाहिसन मीव गह्यरी खूष व्हते

पन्नास बिघ्यावाला भाऊ शेतामंथी खपतो
वरीसभर खरचाची गोयाबेरीज तो करतो

गह्यर मस्त पाऊसपानी पिक डोले सोन्यावानी
नेता इक्याले बजारामंथी हाती येते व अड्ड्नी

गह्यरा खूष व्हयी जातो जवा कांदा घरी येतो
तव्हाच भाव कांद्याचा पन्नास रूपळे व्हतो

घरामंथी कपाशी व मावता बाई मायेना
लेकरासाठी एक कपडाबी वरसान घेइना

सनवार त्याचा डोयातल्या पान्यात जातो
वरनभातात लेकरू सनवारी खूष व्हतो

काट्याकुट्यायमधून जाता रूते पायामंथी काटा
लागे धार रंघताची बावरती त्याच्या वाटा

हेच मांगने मांगते हात जोडिसन देवाले
चार घास सुखायचे तू देरे माह्या भावाले

◆◆◆

चल रं सरजा

चल रं सरजा, शेतामंदी जाऊ
लोह लोह जोळीनं... जोळीनं
गाऊ शेतामंथलं गान...

नवतरनी तूर नेशीसन शालू
दिशे पिव्वि पिव्वि छान... गह्यरी छान...
गाऊ शेतामंथलं गान...

कपाशी पहाय वाच्यावर डोले
इसरून गेली भान... देहभान
गाऊ शेतामंथलं गान...

रानची मैना खोप्यामंथी झुले
पिलायमंथी तिचा परान... रं परान
गाऊ शेतामंथलं गान...

रानचा मेवा बोर न चिचा
खाऊ आपून संगतीनं... संगतीनं
गाऊ शेतामंथलं गान...

जीवाचा मैतर तू रं माह्या
जगू मरू जोडीनं... जोडीनं
गाऊ शेतामंथलं गान...

◆◆◆

चेहऱ्यावरचं हासू

बहिन व माह्या चेहऱ्यावर
गह्यरं ज हसू असत
हाश्यामांगचं दुख माह्य
लोकायले कुढी दिसतं

सारोयन, पोथारन अन्
दुध म्हशीचं काढन
चुल्ह्यासमोर धुरात
डोयातून आसू गायन

काट्याकुट्यायतून शेतामंथी
मले रोजच जायाले लागते
लागीसन रंघत आलंबी त
तढि साळीच सुळक बांधते

पटपट हात चालोयत
करते शेतामंथी काम
माह्या घामाचा पन मले
भेटेना फुटकाबी छदाम

खाईखाईसन झाली जाडी
म्हनता घरचे उठता बसता
डोयान त्याह्यले दिसत नाही
मीन खायेल व खस्ता

मीबी आता हासत हासत
सरव आइकिसन घेते
फाटक्या पदरात दुख लपोयत
चेहऱ्यावर हासू येते

◆◆◆

माह्या हृदयीचे भाव

माह्या हृदयीचे भाव
तुले कयनार कंथी
माह्या मनाले इसावा
तू देनार रे कंथी

येता मिरिगाची सर
माह्य शहारतं आंग
होई जीव कासाइस
चोयी दाटे अंगी तंग

चिंब भिजता पान्यात
मले तुह्या भास व्हतो
थेम्ब पान्याचा होइसन
तू आंगावरून ओघयतो

थेंब थेंब बनिसन
तूच केसात खेयतो
दूर उभा राहिसन
मजा बी तू पाह्यतो

घे मिठीत तू मले
कर परेमाची बरसात
संगतीनं सख्या तुह्या
चिम्ब व्हऊ दे रे रात

परेम तुह्य माह्य
उमलू दे गह्यरं
जसा पारिजातकाले
येतो फुलायचा बहर

◆◆◆

खानदेशी शेवभाजी

सकायपासून पोरगा माह्या लय फुगीसन बसला
काहीबी करीसन त्यो बोली नी राह्यला

काय करू माय व मले समजना काही
जीवाची माह्यात मंग होये लाही लाही

इचार केला आता ह्याच्या पसंदची भाजी करते
शेवभाजी करीसन याले खुशच करी टाकते

मोठ्ठा कांदा घीसन खसाखसा कापला
पाट्यावर बशीसन मीन घसाघसा वाटला

खोबऱ्यायच्या तुकड्यायचा मस्तन वास सुटला
थोडुसा आयता मसाला मंग चवीपुरता टाकला

तर्री येन्यासाठी मीन गह्यरज तेल वतले
धनजीशेटचे शेव मंग मीन तिच्यात घातले

तेललाइसन मीन नरमचुटुक पोया केल्या
कयन्याच्या भाकरीबी दोनचार थापी घेतल्या

मुया गाजर धुइसन मस्तन कापिसन ठेवले
मेथी मिरची कांदा कापिसन खुळ्यात टाकले

शेवभाजीचा वास गह्यरा घरभर पसरला
पोऱ्या खुश होईसन जेयाले इ बसला

वाढव माय मले लवकर लय भूक लागली
राग इसरीसन सवारी भाजी वरपू लागली

◆◆◆

माही जात

माह्या जनमापासून मले चिपकते
अन् शायेत माह्या बरोबर शिकते
जनमाबरोबर येते मरताना सोबत जाते
ती माही जात ...

जनम मरन नोकरी असो की लगन
जढी तढी आपल्या जातीलेच नमन
परगती असो की अधोगती ठरते कारन
ती माही जात ...

कितले समाजाले सुधरोयनारे सुधरोयाले
आले
जातीपातीच्या इरोधात काम करीसन गेले
तरीबी गोचीळासारखी चिपकोयली माह्या
जीवाले
ती माही जात ...

माह्या स्वभाव भितरा, शेळपट वाटतो
जव्हा कोनीबी माह्यासाठी लढन्याच नाटक
करतो
मी तरीबी कुढल्या न कुढल्या वझ्याखाले
दबतो
ती माही जात ...

आता भावा मीबी एक काम मोडू करते
माह्याबरोबर मी माह्या जातीले घीसन मरते
माह्या लेकरायले मी ज्याच्यातून मुक्त करते
ती माही जात ...

◆◆◆

कुकू

माह्या कपायाच कुकू
तुह्या जनमाची रेघा
हातातल हिरव काकन
तुह्या मनातली भाषा

माहे पैजन पायातले
जस तुह्य रे गुंजन
बोटातले जोळवे हे
तुह्या सौभाग्याच दान

भांग भरते कपायी
तुह्या परेमाची खून
कपायी कुकवाचा टिया
माह्य गुतल व मन

कमरपट्टा कमरेत
गुफले हात जसे तुहे
आवाजात छल्लुयाच्या
डोले मन माहे

तुह्या मनाचा मयुर
तुह्या मधूत गुतला
सांग सख्या मले तू
कसा तुह्या तू राहिला

◆◆◆

मी आहे न

तिचा हात परेमान हातात घिसन
तो तिले वचन देता झाला
होईल न व समद ठीक
मी आहे न...

तिले बायतपनाच्या कया सुरू होताच
त्याचाबी जीव कसानुसा झाला
अन एका गोळ आवाजान
त्याच्यातल्या बापाचा जनम झाला
थरथरत्या हातायन पोराले घिसन
हळूच तिले डोयायन खुनोयता झाला
होईल न व समद यवस्थित
मी आहे न...

बाराखडी गिरोयाले तिन शिकोयले पोराले
अन तो जीवनाचे गनित मांड्याले शिकोयाले
लागला
कधी परेमाने कधी रागान पोराले जगरीत
दाखोयाले लागला
सारीपाटाचा खे जराबी इस्कटला की
तो तिले समजोयाले लागला
होईल न व समद यवस्थित
मी आहे न...

आता पोरगं त्याची चप्पल वापऱ्याले लागला
पोराने टाकेल शर्ट याच्या आंगावर कधी आला
समजलच नी त्याले...
दोस्त बनून तोबी व्हाट्स ॲप पॉप
म्हणून बोल्याले लागला
त्याच्यातला बाप पोराची नस नस वयखू लागला
तिच्याकडे पाहात तो पोऱ्याले समजोयाले
लागला
होईल न व समदं यवस्थित
मी आहे न...

नातवंडांयले मांडीवर खेळोयतांना
सुटू लागला त्याच्या पोरायचा हात
अन तोच कनखर मायाळू बाप
लाचार होऊ लागला
बायकोच्याच पदरानं दोघायचे डोये पुसत
तिच्याबरोबर सोतालेबी समजोयाले लागला
होईल न व समदं यवस्थित
मी आहे न...
मी आहे न...

◆◆◆

सुखीयाय मी

मनाच्या इस्कटलेल्या घळ्या
जवा अजून इस्कट्याले लागता
तवा मीज समजोयते मनाले ...
हाव न गह्यरी सुखीयाय मी ...

कहीमही माह्याच आयुष्याजून
दोन क्षन उसने घीसन करते परयत्न
सोतासाठी जगऱ्याचा
काहीबी लागत नी माह्या हातात
तवा मीज समजोयते मनाले...
हाव न गह्यरी सुखीयाय मी ...

लपटून घेतलंय मीन सोताले अलगद
भवतिक सुखायमधी, गाडी बंगला,
नोकर चाकर जोळिले
पन कहीमही असज भरकटते मन
तवा मीज समजोयते माह्या मनाले...
हाव न गह्यरी सुखीयाय मी ...

कहीमही टोच्याले लागते आंगाले
मऊ मऊ गादीतली छोटुशी सरकीबी
मग झोकी देते आंग मी उघड्या बोडख्या
फरशीवर शांत झोप्यासाठी
तवा मीज समजोयते मनाले ...
हाव न गह्यरी सुखीयाय मी ...

नऊ महिने पोटात वाढोयेल मासाचा गोया
काढू लागतो माहीच अक्कल
तवा पानोयता अलगद डोये माहेबी
पोरग मोठं झालय आता हे होनारच म्हनत
मीज समजोयते माह्या मनाले ...
हाव न गह्यरी सुखीयाय मी ...

या महिन्याच्या पगाराचा थोडुसा हिस्सा
माह्या हातावर ठेवत नवरा इचारतो
मले मागच्या महिन्याचा घरखर्च
वरतुन सल्ला देतो मले खर्च कमी कऱ्याचा
तवा पीय बसलेलं माह्य कायीज दुखोयते
अन मीज समजोयते माह्या मनाले ...
हाव न गह्यरी सुखीयाय मी ...
हाव न गह्यरी सुखीयाय मी...

◆◆◆

माही कविता

माही कविता
माळ व सातपुळ्याची
झुयझुयनाच्या पान्याचा गय नदीच्या खोऱ्याची

माही कविता
जयगावच्या कसदार काया मातीतली खोल
कीच्या बागातलं हिरव हिरव मोल

माही कविता
पेरकांड गोळ कारखान्यातल्या ऊसाच
जस कपाशीच बोंड वात उजये मनामनास

माही कविता
अट्टावळ, वाघोडच्या मुंज्यायच्या जत्रंमधली तुफान
गर्दी
फैजपूरच्या जत्रेतल्या लावनीची दर्दी

माही कविता
वांग्याच भरीत न कयन्याची भाकरी
ठेचा भाकर न शेवायच्या भाजीवरली तरी

माही कविता
तापी नदीचं थंड शांत पानी खोल
हतनूर धरनाच शेतीतल मोल

माही कविता
वरनगावच्या फॅक्टरीची येसवरली साथ
अन मनुदेवीचा भक्तायच्या डोक्यावरला हात

माही कविता
ज्ञानेशाची बहीन कोथळीची मुक्ताई
तपस्या चांगदेवाची अन समद्या संतांयची आई

माही कविता
बहिनाबाईन गायेल जात्यावरल गान
शिरीषकुमारच देशासाठी रंघतातल न्हान

माही कविता
सरदार वल्लभ पटेल सारखी मर्दानी थोर
थोळूसा आंबुस गोळ आंबा, थोळूसी काटेरी बोर

◆◆◆

कविता

एकदा मीनं एक कविता केली
भावनायन सजोयली अन शब्दायन नटोयली

परेमाचाबी तिच्यात भरी देला रंग
आठवनीचे जरूशे मारले तरंग

पन कोन्हालेच माही कविता नाही पटली
तिले मान द्याची गोठ त दुरज वाटली

नशिबान तिले एक इद्दान भेटला
त्यानं तिच्यावर मोठ्ठा शोधनिबंध लिहला

काय माहीत त्यानं तिच्यात कायकाय पाह्यल
मलेबी माहितनी इतकं त्यानं तिच्यावर लिहल

माह्या कवितेच्या जोरावर तो पीएच.डी. झाला
कवितेला सोडीसन लोकायन त्याचा गौरव केला

◆◆◆

भाकरीचा चांद

भाकरीचा चांद माह्या तायावर हासतो
आकाशामथला चांद डोकाइसन पाहातो

माह्या झोपडीच व कुडाचच छप्पर
अंधारल्या रातरीले परकाशाच दार

हंबरती वासर दावनीले माह्या दाराशी
पाखरायचा धिंगाना आंब्याच्या झाडापाशी

खिल्लारी बैलायची जोळी माह्या शेतात राबते
काऊ चिऊ येइसन खुराळ्यात खायी जाते

झाडायच्या फांदीले लेकरू झोयीत झुलत
हिरव धान शिवारात गह्यच्या खुशित डोलत

माह्या झोपडीच्या उंबरठ्यावर लक्ष्मीचा वास
रानफुलायचा पसरे माह्या घरीदारी सुवास

घरधन्यासंग लक्ष्मी शिवारात राबते
भाकरीच्या चंद्रासंगे सुखानं नांदते

◆◆◆

मंग मर

हे बापा फाशी घेयाअगोदर इतका इचार कर
दोन चिमनी पाखरं हायेत घरात
तुही वाट पाह्यत
येइन माह्या बाप अन् खेइन मी त्याच्या आंगावर
या इचारात दुपारपासून बसून हाये दारात
त्याह्यची इतकुशी इच्छा पुरी कर
अन मंग बापा तू खुशाल मर ...

हे बापा फाशी घेयाअगोदर इतका इचार कर
तो कर्जाचा डोंगर साचोयलाय न डोक्यावर
तू मेल्यावर कोन फेडीन ते
अगोदरज गरिबीनं पिचेल माही माय
दबून जाईन त्या वझ्याखाले
अन आमच्या नशिबात बी येईन मरमर
त्याचा काहीत इचार कर
अन मंग बापा तू खुशाल मर ...

हे बापा तू फाशी घेयाअगोदर इतका इचार कर
कोन पुरोइन माहे छोटे छोटे हट्ट
कोन फिरोइन मले खांद्यायवर बसोइसन
कोन जोय घिसन जपाळीन मले कुशीत
पडला खरचोटलं त तढी जमिनीले कोन मारीन

उगमुग

अगोदर बापलेकाच्या परेमाची शिदोरी पुरी कर
अन मंग बापा तू खुशाल मर ...

हे बापा तू फाशी घेया अगोदर इतका इचार कर
नाही करनार हट्ट मी कुढलाबी तुह्याजोय
नको मले खेळ अन नको मले खेळनी
नको नय दप्तर अन नये कपडे बी
मनभरीसन माह्याबरोबर शेतात अनवानी फिर
अन मंग बापा तू खुशाल मर ...

हे बापा तू फाशी घेयाअगोदर इतका इचार कर
मलेबी माह्या बाप काठी घिसन चालतांना पाह्याचाय
नातवंडांयले मांडीवर खेळोयतांना पाह्याचाय
वरातीत माह्या नाचतांना पाह्याचाय
माह्या पैश्यायनं तुलेबी देवदर्शनाले पाठोयाचंय
माह्या या इतक्या इच्छा पुन्या कर
अन मंग बापा तू खुशाल मर ...
अन मंग बापा तू खुशाल मर ...

◆◆◆

सरकारी योजना

जवा जवा माय माही सुपड्यात दाने पाखड्याले घेते
सरकारी योजना तिच्यात फुर्र करी देते
तिले नी समजल कदि काय सरकार न योजना सोचल्या
माह्या मायलोक त्या कदि नी पोहचल्या

सायबाची माय निराधाराच पेन्शन खाते
माही माय राशनच्या दुकानात उभ्या उभ्या मरी जाते
तिले कदिच एस.टी.चा पास भेटला नाही
पोरीले भेट्याले जायच त नोटा मोजीमोजी पाही

शेततळ न इहिर योजना आमच्या शेतातनी आली
पुढाऱ्यायच्या शेतामंथी ती रांड होइसन न्हाली
पोट बाइसन माय आम्हा पोरायले शिकोयते
सरपंचाच पोरग इ.सी.जीचा फारम भरीसन पैसा पिकोयते

माह्या बाप फाशी जाइसन दहा वरिस झाली
इधवायसाठीची मदत सरकारी कागदात, हाती नाई आली
दुष्काय त हरसाल आमच्या पाचवीलेच पुजला
दुष्कायग्रस्तायचा पैसाबी वाटूवाटू खाल्ला

पाचपाच वरषायन माह्या मायले भेट्याले येता
पुढली पाच वरस तिच्याच टाळूवरच लोनी खायाले नेता?
फाटक्या पदरान माय त्याह्याले आशीर्वद देते
धुरात करपेल मीठभाकर गह्यच्या खुशीन दोन घास घेते

◆◆◆

जीवनाच्या संध्याकायी

जीवनाच्या संध्याकायी जवाजवा तू माह्या
हात हातात घेती
खरज तू मले इझना-या मेनबत्तीच्या
वातीसारखीज दिसती

समद आयुष्य मी पाऊस बनीसन धोधो पळला
अन तूनज ढग होइसन मले पाऊस पुरोयला

जींदगीभर गाळी, जमीन, जुमला कमोइसनबी
मी खालीज राह्यतो
फडदाळ्यावरच्या डब्ब्यातली तूही मुठभर
शिरमंती मी डोयेभरी पाह्यतो

पैसा पैसा करत मी पैश्यायमागे पयत गेला
नातलगायचा फकस्त तुनज ईचार केला

माह्या खांद्यावर डोक ठिसन तुह्य पुरं आयुष्य
गेलं
तुह्या डोयातल पानी मले जग्याची ताकद
देत गेलं

खरज सांगतो तुले मी दिया झालतो
पन वात बनोइसन मी तुले बायत व्हतो

◆◆◆

इज्जत

बापाबरोबर ती बी शेतामंथी जायाची
बाप वखरायचा त ती निंद्याची
कहीमही जरूशी कायजीत अश्याची
केयीच पान हालल की घाब-याची

एक बोक्या तढी बांधावरज फिऱ्याचा
अधाश्या नजरायन तो तिले पाह्याचा
तिच्या कायजात मं गह्यरज धस होयाचं
कसं सांग्याच बापाले तिले नी कयाच?

एका दिवशी बोक्यान हिम्मत केली
ओढत ओढत तिले बागामंथी नेली
तोंडात बोया खुपशिसन कुकरम केल
एका मिनटात तिच जीवन बरबाद झाल

पयत पयत मंग ती इहिरीजोय गेली
बापाले पाहिसन धायमोकलीसन लळली
बाप काय समज्याच समजीसन गेला
नराधम्याले मा-याले बागाकळे पयाला

कस कन्याच आता तिले समजेना काही
राहीराहीसन डोयासमोर इहिरज येई
हिम्मत करीसन तिन इहिरीत मारली उळी
धप आवाजाबरोबर बादलीची वाजली कळी

जो तो मंग आता तढी जमत व्हता
काय न कसं झालं इचारत व्हता
कायजावर दगळ ठिसन बाप बोलला
बाधलीन पानी काहाळतांना पाय घसरला

◆◆◆

सपन

शेतातल्या तुरखाट्या धुइधुइ जयत होत्या
पैखाट्याय बरोबर माह्य सपन बायत होत्या

या वरशीबी पावसान पाठ फिरोयी देली
उभ्या शेतातली पिक उभ्या उभ्या बयी गेली

लगनाची पोर माही डोयासमोर येते
कारभारीन लुगड्याले सतरा ठिगय देते

पोट बायीसन पोरग शहरात शिकत
एक टाइमाच खाइसन राती अर्धपोटी जपत

बांधावरल्या झाडावरचा फास डोयाम्होर
फिरतो
लेकरायच ध्यान येताच जीव माह्या जयतो

इमानदारीन मी माह्या शेतात काम करतो
कही पाऊस कही दुष्काय माह्य सपन बायतो

◆◆◆

बैलाचा हेला

गन्या डाक्टरजोय पयत पयत आला
सांगे, माह्या बैलाले हेला झाला..
तुमी लवकर घरी चाला!!

यडा झाला काबे तू अस कुढी होत का,
चिमनीच पिल्लू देल सापानं..
बैलाच्या पोटी म्हनत हेला जनमाला, असं
पाह्यलं का तुह्या बापान..??

वारेवा..म्हणे वांग्याच्या झाडाले जशी लागून
राह्यली भेंडी
इतका यडा समजतोका मले, लेका मले
लावतो शेंडी!!

गन्या म्हने सायेब असे होऊ नका गरम..
माह्या घरी चालून पाहा,तुमी आपच होसान
नरम!!

आता माह्या पासून कमिशन खाऊन तुमी,मले
कागदावर इहीर बांधून देली अन मग त्या
कोरडवाहू शेतात मी मस्त ओलीत केली

मंग २० टक्के दलालीवर
तुमी कागदी बैल बांधले गोठ्यात
आता त्याच बैलाले दिवस राह्यले
अन हेला दिला ओट्यात!!

खरच तुमच्यावानी खादाइयायन
इकून टाकली शरम
हरामाचा पैसा कमोयला तुमी
पन देशाचे फुटले करम

अरे सोतंत्र्यासाठी कितल्या देश भक्तांयन
इंग्रजांचे खाल्ले दनके
जेलात कोलहू वढता वढता तुटले कमरेचे
मनके

त्याहीची पुन्याई, तुम्हाले आयत भेटल आज..
अन आपल्याच देशवासीयायले लुटताना
तुम्हाले वाटत नाहीकाबे लाज ...!

आता नइन आले गृहमंत्री ,त्याहिले आजच
लिहितो पत्र
सांगतो त्याहिले की प्रशासनातच
लपले हाये एक खरुजेल कुत्र...!

शत्रू राष्ट्राचे आतंकवादी वाटल्यास नंतर तुम्ही
आठवा
सान्यात पहिले हे असे भ्रष्ट अधिकारी...
मस्त जेलात लवकर पाठवा
जेलात लवकर पाठवा...!

◆◆◆

पावसा

पावसा तुह्या येन्यावर माही नाराजी नाही रे
पन तुह्या नको तव्हा यावर मी नाराजाय रे

तू आला की मले माह्या बाप आठोयतो
माह्या डोयासमोर बांधावरच्या झाळावरचा फास येतो

माह्या बाप शेताच्या छाताडावर नांगराचे घाव घाल्याचा
मायचे जोळेल हात पाहिसन गालातल्या गालात हाश्याचा

त्याले माहीत होत हात जोळीसन काही होत नी
हा पाऊस कदि आपल्या येळेवर येत नी

ढगाच रूप घिसन तू वाजतगाजत येतो
पन वाऱ्याबरोबर हासत हासत निघी जातो

कोळल्या शेतावर ऊभं राहिसन मीबी झाळाकडे पाह्यतो
माह्या बापाच्या चेहऱ्याच्या जागी मले माह्या चेहरा दिसतो

मीनबी आता जिदवर जग्याचच ठरोयलंय
माह्या बापाचं हिरवं सपान पुरं कऱ्याले घेतलंय

डोक्यावरला सूर्य आमची मर्दानगीची रग थिजोयतो
जबाबदारीच्या ओझ्याखाले आता मी बापासारखा दबतो

◆◆◆

वाट

वैतागेल माह्या जीव
शोधुन राह्यला एक वाट
जढी अशिन फक्त शांति
माह्या मनाची
माह्या घरापासून दूर दूर जानारी

तढी अशिन खोल समिंदर शांतिचा
पन एकबी मानुस नको मले
माह्या आपला म्हनोयनारा

जोयचे म्हननारे लोकच
आपल्याले फसोयत असता
वयख न पायख असनारे मानस
जीवाले जीव लायी जाता

म्हनूनच शोधतेय मी
एक वाट घरापासून दूर नेनारी
शांतिच्या डोहामधी
मले शांत इसोयनारी

◆◆◆

तुही आठवन

कही मही येते तुही आठवन
अन आठोयतो मंग तू बी
पन त्याबी दूरदूर जाताय अस वाटत
बिलकूल तुह्या सारख

तू जोय असतो माह्या
बिलकूल गह्यन्या जोय
पन बोलनच नसत आपुल्यात
मंग जानोयतो नुसताच दुरावा

पाह्यलज तून माह्याकळे त
हासतो पन ठम्म चेह-यान
पन तुह्या त्या हासन्यात बी
तुह्या कुत्सितपना जास्त असतो

आपल्या दोघायमधी असतो आता
भावनायचा बजार, बजारच तो
आपलेपनाच्या परेमात नहान
कहीचच इसरलुय आपन

कोल्ड्या वाळवंटात होतो कदीमदी
तुह्यामाह्यात फकस्त शरीराचा यवहार
मंग येते मांगच्या आठोयनीची झुयुक
पन तीबी आता परकिशी वाटते तुह्यासारखी

◆◆◆

अंधश्रद्धा

देवदेवतायच्या नावाखाले सरवायचेच फावले
माते माते करीसन राधेमायच्या कुशित नाचले

अंधश्रद्धेन याह्यच्या मुक्या जीवायलेबीनी सोळले
मांजर, टिटवी, कावळा, घुबय हे बी नी सुटले

लिंबू, बाहूली, मिरच्या याह्यच्या घराले राखता
भक्त भुकेले अन देव पंचपकवानायले खाता

कोनी पोरग रस्त्यावर थंडीत गोठून मरतो
अन देव मंदिर मसजितमधी सुखान लोयतो

मागून कोन्ह बोलयल त याह्यच काम होत नी
फुटक्या डोयायले उघड्या छत्र्या दिसत नी

शुभ कारयाले पोथी, तिथी, पुरान लागता
अमावश्या पोरनिमेची मनात भीती धरता

शांति शांति करत कितले बाबा नाचले
ऐशोआरामासाठी त्याह्यन याह्यच्याच पोरीले भोगले

वास्तु, जोतिष, कायी जादू अन ते जंतरमंतर
अंधश्रद्धा सगळ्या आता तू कर छू मंतर

◆◆◆

बस झालं आता

मनातल्या भावनांयचा कल्लोळ जरूसा दाबून
आनते मी ओढून तानुन चेहऱ्यावर हासू
फकस्त तुह्या समाधानासाठी .....
पन तुह्या चेह-यावरच्या इचकट हास्यान
उडून जातात त्या उरेलसुरेल अपेक्षा बी...

कितल सहज गृहीत धरतो तू मले
तुह्या कोनत्याबी निरनयात कुढी असते मी
आजकाल
मी असते तुह्या सयपाक घरात ...
सोताले कॅल्शिमची कमी पन तुह्या
कोलेस्ट्रॉलची कायजी करत ...

कदी कदी त गह्यरा परका वाटतो तू मले
मंग रोजचाच तुह्या स्पर्श तरीबी
पेटत नाही माह्य आंग ...
तरीबी उगीमुगी सजोयते मी मले
अन करते सोताले तुह्या हवाली
अन तुबी सिद्ध करीसन जातो
तुह्य मानुसपन माह्या मरेल मनावर ...

पन... पन
बस झालं आता हीज योग्य येळ
माह्या भावनांयचा मीनच आदर क-याची
सातच्या आत घरात ची भाषा तुही
काभर पाळ्याची मीन ...
कदीमदी असबी होऊ दे न आता

मी बाहिर अशिन अन ...
तू बैस दारात माही वाट पाह्यत ...

तू बाहेर असतू तवा माही कायजी
कितली हसन्यावारी नेतो तू ...
कयत नकयत भावनायशी कितला खेतो तू
हळू हळू बठुर होनाऱ्या भावनायचा ...
कदी केलाय इचार ...
मंग बस आता थांबोयते मीज हे सगळ ...

तू लक्ष्मी म्हनून पाहातोन मले
आता दुर्गा, काली ची बी सवय करून घे
आता अन्याय त नाहीच पन
घडोइन सोताच नय जग...
जीच्यात माह्य सोतंत्र्य अशिन
जगन्याच, फुलन्याच, बहरन्याच...
सीता बनून जगन्यापेक्षा लक्ष्मी म्हनून लढिन
मी
तुह्या हाताच खेयन होण्यापेक्षा रुद्रावतार
घिसन जग्याचंय आता ...

◆◆◆

मनाच्या पेढाऱ्यात

आज थोडुसा मीन माह्या भावनायचा पेढारा उघळला
अन माह्या हातात आली गह्यरी कुजेल घान
कितले भाऊबंद मीन जबरजस्तीन जोळून ठेल होती
तोळली बीनी होती अन निभोयत बीनी होती

अजून जरूस कुदेरल मीन माह्या मनाले अन
माह्या हातात आले माही माह्या उरातले सपन
आतात कहीच पुरे होनार नी ते
तरीबी मीन जपिसन ठेवलियाय माह्या हुदयात

थोडुशे कोपरेकापरे चाचपोयी पाह्यले मीन
मंग दिसल्या मले माह्याच मनाच्या भावना
जरूश्या अबोल, दबेल अन लपून बसेल
अजूनबी तश्याच पळूनाय बोलता याव म्हनून

जसजस मी मन खोदत गेली तश्यातश्या निघत गेल्या
जखमायवरच्या खपल्या नया जखमायच्या सोबतीन
रक्तायेल मन माह्य रड्याले लागल परिशीमेबाहीर
मंग मनाचाच दगळ करून ठी देला परत मनावर जरूश्या
इसाव्यासाठी

◆◆◆

अय अइक न व

अय अइक न व ...
आज एकदाच सांगिन ...
परत म्हनशिन त बोलता नी येनार ...

तुह्या कपायाच्या लाल कुकात
मले माह्या जीवनाची गरीमा दिसते
त्याले पाह्यल की मले जग्याची ताकत येते...
अय अइक न व ...

तुह्या डोयात व मले
माह्य जग दिसत ...
अन माह्य जग तुह्या डोयात हासत ...
अय अइक न व ...

तू जवा जवा माह्या हात हातात घेती
मले जग्याची तू ताकत दिसन जाती
पुढल्या दिवसाची लढाई लढ्यासाठी
अय अइक न व ...

जवा जवा हात जोडती एक मांगन मांग त्याले
तुह्या अगोदर नाही त तुह्या बरोबर घी जाय
मले
तुह्या मागे जग्याची गह्यरी भीती वाटते
अय अइक न व...

◆◆◆

देशीइदेशी

दोनचार रुप्याची देशीइदेशी ढोशिसन
तू गटारात जनावरायसारखा लोयशिन
अन तोंडात जाइन नालीतला मलबा त
त्याले मस्तन श्रीखंडा वानीच घोयसिन...!!
अबे नशेत तुले माय बहिनीतला
समजत नाई फरक
कुत्र्याचा मुका घेत...
सख्ख्या मायले म्हनत सरक...
सोन्यासारख्या लेकरायची बायकोची गह्यरीज केली माती...
त्याहीच्या सुखी संसाराच्या सपनाले त्या लावल्या वाती
अरे अस जहर हाये बेकार
हे पेल्यातली दारू
शरीर पैसा इज्जती ले
राहून राहून टोचते आरू
अरे देशभक्त बन, कश्याले होऊन राह्यला देशीभक्त
देशिवाला गड्या... सुजतो फुगतो फक्त
अरे एखाद्या दिवशी रस्त्यातच मरशिन,
कोनालेच मालूम नाई पडनार
तसाच सडत राहशीन, कोनाचं काहीच नाही अडनार
अरे देवानं दे सोन्यासारखी जिंदगी
एकडावच हाय देली
लोकांची सेवा कन्यासाठी मजबूत शरीराची योजना केली
येळ गेली नाही बाबू, आता तरी जाग...
इतक्या सुंदर शरीराले, लावू नको आग...
लावू नगो आग!!!

◆◆◆

बोली-भाषा आणि संस्कृती हे मानवी अस्तित्वाचे मूलबंध आहेत. त्यांचे स्त्रीत्वाशी असलेले नाते सनातन स्वरूपाचे आहे. किंबहुना या मूलबंधांना जीवापाड सांभाळण्याचे, त्यांचे वहन व हस्तांतरण करण्याचे कार्य अनेक पिढ्यांपासून स्त्री अव्याहतपणे करित आहे. म्हणूनच बोलीच्या आणि संस्कृतीच्या अभिव्यक्तीचा स्त्रीमुखातून उमटणारा स्वर पृथगात्म ठरतो. कवयित्री बहिणाबाई चौधरी यांची कविता याचे एक उत्तम उदाहरण आहे. लेवागण बोली आणि पूर्व खान्देशच्या परिसराचे सांस्कृतिक विशेष यांचे अपार समृद्ध भांडार घेऊन अस्सलपणे साकार होणाऱ्या बहिणाबाईंच्या कवितेचा वारसा सांगू पाहणारी कविता म्हणून 'माह्या जगण्याची ताकत' या संग्रहातील माधुरी चौधरी यांची रचना आपल्यासमोर येते.

पहिल्या दोन कवितांतून बहिणाई आणि लेवागण बोली यांची महती गाणारी ही रचना आपल्या जगण्याचा कौटुंबिक आशय प्रारंभी व्यक्त करित जाते. एका स्त्रीच्या जगण्याचे संदर्भ (माहेर, बाप, कुकू, लाटन, गुढी, अखाजी आदी) या संग्रहातील रचनांना लगडलेले आहेत. गाव-खेड्यातील अभावग्रस्त कृषीजन जगण्याचे पदर (कायी माय, शेतकरी भाऊ, चलं र सरजा, भाकरीचा चांद, जगनं माह्या गावातलं, चटनी-भाकरी आदी) त्यातून उलगडत जातात. ही रचना आपला सांस्कृतिक भोवताल टिपण्याच्या बाबतीत दक्ष असल्याचे लक्षात येते. त्यामुळेच खान्देशी शेवभाजी, भरीत पार्टी यांचे संदर्भ या रचनांमधून येतात. त्यासोबतच आपल्या बदलत्या भोवतालची स्पंदने जाणून घ्यायलाही ही कविता उत्सुक आहे. (मोबाईल, सौतंत्र देश आदी) आपल्या स्त्री म्हणून जगण्याकडे, सांस्कृतिक भोवतालकडे आणि त्यातून लाभलेल्या लेवागण बोलीच्या धनाकडे आपल्या जगण्याची ताकत म्हणून पाहण्याची या कवयित्रीची भूमिका निश्चितच लक्षणीय आहे. साहित्यनिर्मितीसारख्या भाषेच्या सर्वच प्रभावक्षेत्रांमध्ये बोलीच्या अंतःसामर्थ्यासह तिचे स्वाभाविक उपयोजन करणे हा बोलीच्या सक्षमीकरणाचा एक मार्ग असल्याची बाब या कवितासंग्रहातून प्रभावीपणे अधोरेखित होते. कवयित्री माधुरी चौधरी यांना त्यांच्या पुढील काव्यप्रवासासाठी 'गहऱ्या' सदृच्छा !

- डॉ. आशुतोष पाटील

